

Dr. Koncz János

A SZOCIALISTA KÖZGONDOLKODÁS ÉS AZ IZLÉS KAPCSOLATÁNAK
NÉHÁNY KÉRDÉSE

A közgondolkodás és az izlés kapcsolatának néhány kérdésével foglalkozva korántsem gondolhatunk a problémakör monografikus kifejtésére, hanem csupán e két társadalmi kategória fejlődése, egymásrahatása néhány elemének felvázolására. Megközelítésünk kiindulópontja társadalmi életünk mai helyzete még akkor is, ha a kérdésekre adandó válaszok keresésében történelmi és teoretikus elemekre építünk. Mind a közgondolkodás, mind az izlés vizsgálatában alapvetően a köznapi tudat szintjén jelentkező tényezőkkel foglalkozunk, vagyis azt nézzük, - Lenin gondolatával - hogy "az alapvető szabályok megtartásának szükségessége" hogyan válik szokássá.^{1/}

Jogos és reális az igény, hogy a bevezetőben definiáljuk azokat a fogalmakat, amelyeknek a kölcsönös viszonyáról szólnunk. Helyzetünk mindenekelőtt a közgondolkodás fogalmi tisztázásánál azért nem könnyű, mert a problematika fogalomtörténete és kritériumai eléggé feldolgozatlanok. Éppen ezért a közgondolkodással fogalmilag úgy foglalkozunk, mint egy kisebb vagy nagyobb közösség gondolkodásában, a legfontosabb kritériumokat tekintve tudatosan kialakított és fő-

vonalaiban közösen elfogadott értékmérő normák összességével. A hangsúlyt itt a tudatosságra, a gondolkodásra helyezük, aláhuzva, hogy a közgondolkodás sohasem statikus állapot, hanem állandó dinamikus, zömében két- vagy több pólusu aktiv folyamat, amelyet alapvetően meghatároz világnézeti tartalma.

Az izlésről szólva azt a definíciót fogadjuk el, amely szerint a művészeti izlés "az ember egyfajta érzelmi készenléti állapota, amely a művészeti értékek /vagy értéktelenségek/ válogatási képességében és készségében nyilvánul meg, és meglehetősen nagyfoku következetességgel működik. Abban, hogy kinek-kinek milyen az izlése, rendkívül sok körülmény játszik szerepet, ebből következik, hogy a közizlés csak igen nehezen megragadható. A szélsőséges esetek között azonban felismerhető egy általános törvényszerűség: a művészeti izlés meglehetősen konzervatív, maradi természetű, nehezen változik, fejlődik, nem ritkán a világnézeti politikai meggyőződéssel is "felel".^{/2/} E helyen az izléssel a legszélesebb értelemben kívánunk foglalkozni, amely így magába foglalja a közgondolkodás viszonyulását a termelési kultúrához, a települési- és lakóhelyi esztétikához, az irodalomhoz, képzőművészetéhez, stb.

Mielőtt a szocialista építés közgondolkodási és izlésbeli problémáira rátérnénk, mindenképpen szükséges - ha csupán a felvillantás igényével is - néhány történelmi mozzanatra,

valamint arra kitérni, hogy a marxizmus- leninizmus klaszszikusai milyen metodológiai megközelítésben vizsgálták tárgyalt témánkat. Ez szükséges ahhoz, hogy a gyűztes szocialista forradalom közgondolkodás- és izlés problematikájára térhessünk és napjainkhoz érve, arra is megpróbáljunk választ adni, hogy miért most- és így kerül a téma napi-rendre. Szocialista építőmunkánk hazai fejlődését elemezve mindenekelőtt a témával foglalkozó pártdokumentumokra támaszkodhatunk, különös tekintettel pártunk kongresszusainak elemzéseire, határozataira. Ezek sorában nem csak aktualitása, hanem elvi jelentősége miatt is mindenekelőtt pártunk XI. kongresszusának határozatai, és a jövőbeni fejlődésünk 15-20 esztendejét meghatározó Programnyilatkozat irányadó számunkra.

Történelmi visszapillantás

Nem kívánunk akárcsak utalásszerűen sem elemzésbe bocsátkozni a közgondolkodás és az izlés történelmi kialakulásának problémájáról, hiszen ez önmagában is tudományos elemzések hosszú sorát igényelné. Csupán arra utalunk, hogy az emberiség történelmének kezdeti szakaszán mind a közgondolkodást, mind az izlést a Ch.Darwin szerint "szerszámkészítő állat", E.Spengler szerint "városépítő állat", - vagyis a munkát végző és közösségben kialakuló ember produkálta. Ilyenformán mindkét fogalomnak a legalapvetőbb társadalmi tevékenységhez és létformához, a termeléshez valamint a közösséghez van

kapcsolódása. Ahogyan azonban az emberiség történelme során a fejlődés bizonyos fokán kialakult az osztálytársadalom, /megjelentek az uralkodók és elnyomottak, a diszes palotákban és nyomortanyákon élők/ amikor a munkát végzők tábora is élesen külön vált /a csak kezüket, és a csak fejüket használók táborára/, akkor az addig közös vonásokat magánhordozó gondolkodás és izlés is szükségszerűen ezektől az antagonisztikus ellentmondásoktól befolyásoltan alakult. Az antagonisztikus osztálytársadalmakban éppen a társadalom különböző osztályainak, rétegeinek, tagjainak anyagi helyzetében, társadalmi helyzetében, műveltségében meglévő hatalmas különbségek és ellentmondások miatt nem lehet társadalmi közgondolkodásról és társadalmi közizlésről beszélni.

Az emberiség történelmének akad számos nagy gondolkodója, - köztük tudósok, művészek, pedagógusok, államférfiak - akik gyakran korukat messze megelőzve az emberi fők kiművelésével, az emberek nevelésével akarták a világot megváltoztatni. Ezek azonban egyrészt kevesen voltak, másrészt hiján azoknak az alapvető feltételeknek, amelyek ehhez a célhoz nélkülözhetetlenek voltak. Hiába tartóztak az ókori Indiában a paptanítók a felső kaszthoz, attól ott még a kegyetlen rabszolgaság volt a meghatározó, hiába akarta a IX. század elején Nagy Károly frank uralkodó elrendelni Capitulárájában azt, hogy "mindenki küldje gyermekeit az iskolába", ettől még a frank birodalom lakosságának döntő többsége nem tudott írni-olvasni. J.A.Comenius pánszofikus tanában a gondolkodó és

művelt elme nagyszerű programját hiába alkotta meg az egész emberiség számára - a feltételek hiánya miatt a sárospataki kollégiumból is eredménytelenül volt kénytelen távozni. A marxizmus forrásainak egyike, az utópikus szocializmus tele van olyan nézetekkel, amelyek az emberiség gondolkodását, szemléletét, műveltségét, izlését akarták megváltoztatni, és így elérni az általuk megálmodott kommunizmust, mint ideális és beteljesedett társadalmat. Vagyis nem a folyamatot, a hozzá vezető utat, az ellentmondás örök és előrevivő létének összefüggéseit kutatták, hanem - mint azt legsokoldalubban R.Owen, Marx szavai szerint, tette - a világot kettéosztották nevelőkre és neveltekre, és a nevelőkre bízták utópikus ideáik megvalósítását. Voltak természetesen akik másként közelítették a jövőformálás kérdését. Helvetius, a nagy francia materialista gondolkodó felismerte az érdekek szerepét az emberiség gondolkodásának befolyásolásában, amikor megfogalmazta, hogy "nem folynak visszafelé a folyók, nem mennek érdekeik sebes áramlásával szemben az emberek".^{13/} J.W.Goethe, a világirodalom egyik legnagyobb alakja a fejlődés örök hajtóerőire, az ellentmondásokra utalt a Faust ismert soraiban:

"Há majd a perchez szólnék esengve:

szép vagy! Maradj! Tied vagyok!

Akkor verj engem rabbilincsbe,

akkor akár meghalhatok.

Harang kondulhat bucsuszóra,

akkor már szolgálnod se kell,

Megáll az óra, mutatója

lehull: az én időm betelt."/4/

A marxizmus- leninizmus klasszikusai

A közgondolkodás és az izlés megközelítésének reális társadalmi alapját a munkásosztály megjelenése és fejlődése, a munkásmozgalom előrehaladása, reális tudományát a marxizmus- leninizmus teremtette meg. K.Marx, F.Engels és V.I. Lenin gazdag életművükben a társadalom forradalmi megváltoztatásának elméleti munkálataiban és gyakorlati irányításában a számukra oly fontos tudatos elem szempontjából foglalkoztak a közgondolkodással, az izléssel és azok formálásának kérdéseivel is. Mindezt elhelyezték az osztálytársadalomban feszülő antagonisztikus ellentmondások létében, és azok megváltoztatásának feladataiban. Munkásságukban az ember felébresztése a "történelmi álomból" kibővül a társadalom megváltoztatásáért folyó harc tudati elemeinek vizsgálatával, a közgondolkodás befolyásolásával. Munkásságunkban, ha a közgondolkodás és az izlés viszonyát nézzük, az utóbbi mindenkor része az előzőnek, hiszen a közgondolkodás legfontosabb kritériumai nélkül nehéz az izlésről, közizlésről szólni. Marxnak abban a gondolatában, melyszerint "nemcsak a gondolkodásban, hanem az összes érzékekkel igelődik az ember a tárgyi világban"/5/, benne foglaltatik a közgondolkodás döntően racionális, valamint az izlés nem kis mértékben emocionális jellegének dialektikus összhangja.

Marx és Engels a forradalom elméletet következetesen törekedett a közgondolkodás befolyásoló elemévé fejleszteni. Ez a gondolat vezérelte őket újságírói, lapszerkesztői, levelezői munkájukban a mai fogalmaink szerinti mindennapi agitációs és propaganda tevékenységükben. Marx és Engels leszámolása az I. Internacionálé időszakában a különböző kispolgári nézetekkel, a trade unionizmussal, proudhonizmussal, a lassalleanizmussal, a bakuninizmussal, és ennek a sajtóban és a közgondolkodást befolyásoló más formában való közzététele is mutatja, hogy nemcsak a marxizmussal szembenálló nézetek tudományos leleplezése, hanem ennek a tömegekkel való megértetése is törekvésük volt.

A munkásság szervezeti fejlődése, osztályá szerveződése a kapitalizmus előretörésének kommunikációs feltételei közepe tette különösen szükségessé tette az "osztály-közgondolkodás" kialakítását. Természetesen az osztály-közgondolkodás az adott korszakban csak bizonyos alapvonásokban alakulhatott ki, hiszen a munkásosztály gazdasági helyzete, tagjainak származása, műveltsége nagymértékben befolyásolta közgondolkodását. Az alapvonás az osztályharc fő kérdéseinek megértetése és elfogadtatása volt. A burzsoázia már a múlt században is a közgondolkodás helyett a közvélemény manipulált alakítását tűzte zászlajára. Ez a különbség a munkásosztály közgondolkodást kialakító törekvése, és a burzsoázia követelményt manipuláló törekvése között napjainkban is fennáll.

Marx és Engels a társadalom eszmei arculatának változásában mindenkor nagy figyelmet fordított a különböző érdekviszonyokra. Korai írásaikban olvasható az irónikus megállapítás, mely szerint "az eszme mindig felsült, ha különbözőt az érdekektől". /6/

A közgondolkodás kérdésével számos megközelítésben találkozunk Lenin írásaiban is. Lenin egész életművében a forradalmi elmélet és a forradalmi gyakorlat dialektikus egységére való törekvés, a tudatos elem szerepének felismerése mutatja, hogy milyen nagy jelentőséget tulajdonított a közgondolkodásnak. Lenin nagy szerepet tulajdonított a tömegek műveltségének is, amely a közgondolkodás egyik nélkülözhetetlen eleme. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a Népbiztosok Tanácsa a polgárháború kellős közepén 1919 decemberében adta ki dekrétumát az 50 év alatti analfabéták írni-olvasni tanításáról. Mindezek a törekvések nála nem spekulatív módon jelentkeztek, hanem a forradalmi harc alapállásáról közelítette a tömegek gondolkodását. Együtt vizsgálta az elmélet gyakorlatát és a gyakorlat elméletét, és mindenkor törekedett arra, hogy munkásságával segítséget adjon gyakorlati problémák elméleti tisztázásához. Lenin ugyanakkor hirdette, hogy "az eszmék menete a dolgok menététől függ", vagyis a közgondolkodásnak, a közgondolkodás befolyásának nem tulajdonított valós szerepénél nagyobb jelentőséget. Lenin a közgondolkodás alakulásánál figyelembe

vette, hogy "... az élet ellentmondásokon át halad előre, és az élet eleven ellentmondásai sokkal gazdagabbak, sokoldalubbak, tartalmasabbak, mint azt az emberi elme eleinte gondolná".^{/7/}

A marxizmus klasszikusai nagy figyelmet fordítottak a műveltségben belül az izlésre is. Marx a Gazdaságfilozófiai kéziratokban egyértelműen az izlés történelmi kategória jellegére utal, amikor megállapítja, hogy a zene élvezésére képes fül, a festmény élvezésére képes szem kiképződése a világtörténelem munkája.^{/8/} Lenin különös gondot fordított a dolgozó osztályok izlésének alakítására. "Igen, a mi munkásaink és parasztjaink többet érdemelnek, mint látványosságot. Jogot szereztek az igazi művészetre,"^{/9/} - írja. Lenin Clara Zetkinnel folytatott beszélgetésében így fogalmaz: "Tartsuk mindig a munkásokat és parasztokat szem előtt. Tanuljunk meg az ő kedvükért gazdálkodni és számot vetni a művészet, és a kultúra területével is." Lenin ugyanakkor a cél és a feladat világos ismeretében sem feledkezett el a szokások konzervatív jellegéről, visszahuzó erejéről. "Milliók és tizmilliók szokásainak ereje - a legrettenetesebb társadalmi erő"^{/10/} - írja. A problémáinak ez a fajta megközelítése, - a cél egyértelmű megfogalmazása, a hozzá vezető ut kielérése, ugyanakkor a realitás felismerése - ad a programnak reális tartalmat.

Napjaink kérdései

Ez az áttekintés talán megmutatja, hogy a szocialista közgondolkodás és a közizlés kialakításának döntő tényezője, a munkásosztály hatalmának biztosítása. A szocializmus építésének menetében a közgondolkodás és az izlés egyrészt a nevelés eredménye, másrészt a nevelés hatékonyságának mércéje, mivel befolyásolja a cselekvést. A szocializmust építő társadalom közgondolkodásának és izlésének tudatos alakításában az alapvető szerep a marxizmus-leninizmus, a munkásosztály ideológiája mint egységes eszmerendszer és módszer, mint a forradalom, a történelmi haladás egyetlen reális elméletének és tudományának megismerttetése, elfogadtatása és a közgondolkodás, az izlés vezérfonalává építése. Mindez hosszú és időnként ellentmondásos folyamatban realizálódik, mivel a szocialista közgondolkodás és izlés fő ellenségét, a burzsoá erkölcsöt és izlést kell legyőzni. Ez Lenin szavaival "nem holmi véletlen betegség", hanem történelmi és nemzetközi bázisaiban még hosszú ideig ható tényező, vagyis nem gyógyítása, hanem leküzdése szükséges. Hasonlóan fontos arra is utalni, hogy a társadalom izlésszintjét a társadalmi körülmények szabják meg. Az izlés nem független változó, hanem társadalmi tényezők egész sorának eredménye. "Az egyes ember izlését multja és életkörülménye határozza meg: származása, otthoni és iskolai élményei, iskolázottsága, műveltségszintje, tapasztalatai, munkakörülményei, otthoni- és baráti viszonyai, jövedelme, szabad-

ideje és így tovább. E sok tényező hatása többé-kevésbé zárt rendszerre teszi az izlést. Egy-egy ember kialakult izlésvilágába csak azok a művészi megnyilvánulások kerülhetnek be, amelyek e rendszer többi tagjának megfelelnek - írja Vitányi Iván. /11/ Az MSzMP Központi Bizottsága mellett működő Elméleti Munkaközösség vizsgálata is utal arra, hogy az izlés "elsősorban a világnézettel van összefüggésben, amelynek egyik sajátos megjelenési formája. És ahogy a világnézet az ösztönösségtől a tudatosságig, tartalmában pedig a szocialistáig fejleszthető, ugyanígy azzal együtt alakítható maga az izlés is." /12/ A világnézet és az izlés között azonban nemcsak a tudatosság fokozatai, hanem a művészi ismeretek emeletei is fellelhetők. A művészi ismeret nem izlés, de minél tudatosabb az izlés, annál közelebb jut a műveltséghez, az ismerethez - állapítja meg Szántó Miklós. /13/

Nemzetközi tényezők, amelyek befolyásolják hazánkban
a közgondolkodás és az izlés fejlődését.

a./ Közgondolkodásunkat, benne a szocialista hazafiság és a proletár nemzetköziség egységes szemléletét nagymértékben fejlesztik azok az eredmények, amelyeket a Szovjetunió és a vele szövetséges szocialista országok, - ezek sorában hazánk - együttműködve a szocialista közösség építésében és a világ fejlődésének mind döntőbb befolyásolásában elértek. Ebben a folyamatban jelentőségével

kiemelkedik az alkotó gondolat és a cselekvés egységének biztosítása, annak a lenni elvnek a realizálása, hogy minden elméletnél vonzóbb a szocializmus jól megvalósított gyakorlata.

b./ Az értelmes élet igényének, lehetőségének és követelményének mind sokoldalubb kibontakozása a szocialista világrendszerben. Nagymértékben befolyásolja a közgondolkodás pozitív alakulását az a több évtizede bebizonyosodott alapvető igazság, hogy a világ nagy- és kis kérdéseinek reális megoldása a marxista-leninista ideológia, a szocialista gyakorlat alapján lehetséges.

c./ A szocialista világrendszerben a tudomány éppen a közgondolkodás révén nem csak termelő, hanem társadalmi erővé is válik. A társadalom tudományos fejlődése, a politika és tudomány egysége és kölcsönhatása a szocializmus feltételei között nagy hatást gyakorol a közgondolkodásra. Közvetve pozitívan befolyásolja közgondolkodásunkat a tőkés országok kommunista és munkáspártjai harcának eredménye is, a politika tudományos elemeinek mind sokoldalubb megjelenése az ott folyó osztályharcban. A polgári gondolkodók "értelmetlen kapitalizmust" elítélő gyakori véleménye is hozzájárul a szocialista közgondolkodás formálásához.

d./ A hazánkban folyó szocialista izlésformáló munkának is fontos feltétele a szocialista országok közössége. A

szocialista országokban a szocialista realizmus támogatása, a humanista értékek ápolása, az emberiséget, az izlést romboló produktumok tiltása sokoldalú hatást gyakorol hazai izlésvilágunkra is. Elegendő talán az idegenforgalomra, az irodalmi, más művészeti alkotások kölcsönös megismerésére, s annak izlésformáló hatására utalni. E téren különösen jelentős a szovjet irodalom népszerűsítése, a szovjet filmművészet legjobb alkotásainak izlésformáló szerepe. A mai nemzetközi feltételek között jelentős az is, hogy a fejlett tőkés országok kommunista és munkáspártjai a maguk lehetőségei szerint támogatják a valóban jó izlés fejlődését, elitélik a tőkés világ izléstelen produktumait.

e./ Nem jelentéktelen a burzsoázia ideológiai hatása sem a közgondolkodásra és izlésre. Ezt a hatást azonban nem szabad úgy felfognunk, mint a békés egymás mellett élés "átkos tartozékát", hanem úgy kell értékelnünk, mint e folyamat felszámolható, visszaszorítható, sőt ideológiai offenzívában megsemmisíthető melléktermékét. A fellazítás a burzsoázia forró- és hidegháborus törekvései vereségének beismerése, önmagában is védekező tényező, ugyanakkor veszélyforrás jellegét sem lebecsülni, sem tulhangsúlyozni nem helyes. A békés egymás mellett élés feltételei között az egyébként válságban lévő fejlett tőkés országokkal tovább szélesítjük kapcsolatainkat az Európai Béke és Biztonsági Konferencia eredményeinek szellemében.

Jól kell azonban látnunk, hogy éppen a szélesedő kapcsolatok révén a burzsoá izlés hatásának veszélye nem kis mértékű hazánkban sem. Jelentkezik a nyugati kultúra iránti vonzódás, a polgári, kispolgári, a kozmopolita szemlélet, de fellelhető a divat és izlésmajmolás is. Mi az államilag irányított kapcsolatok szélesítése mellett vagyunk. Hogy a kapcsolatok szélesedése ne rontsa izlésfejlesztésünk eredményeit szükséges a tudatosság és ideológiai következetesség. Azt kell elérnünk, hogy kellő kritikával, elkötelezett magatartással nézzük, szemléljük azokat az alkotásokat, amelyekkel e kapcsolatok révén találkozunk. Nem szabad elvetnünk ami értékes, de nem szabad elfogadnunk, ami értéktelen. E téren ma még számos probléma jelentkezik.

Hazai tényezők, amelyek szerepet játszanak a
közgondolkodás és izlés fejlődésében

Közgondolkodásunk és az izlés hazai fejlődéséről szólva is foglalkoznunk kell néhány történelmi tényezővel. Fejlődésünk eredményeinek reális értékeléséhez számításba kell vennünk, hogy mit örököltünk a régi rendszertől. A gazdasági, társadalmi fejlődés szempontjából egyaránt elmaradott magyar valóságot az jellemezte, hogy viszonylag kisszámú volt az ideológiailag képzett, szocialista erkölcsi alapokon álló öntudatos munkás, és még kevesebb az ilyen típusú paraszt vagy értelmiségi. A társadalom annál nagyobb részét képezte a szorgalmas dolgozó, de önmagával szemben is kuporgató pa-

rasztság, az urhatnám kispolgárság, a minden áron feltörni vágyó dzsentri. A származás kötelező tisztelete, az elérhetetlen rang fetiszizálása szolgálalkúséget szült, az alkotó ember méltóságának eltiprásához vezetett. A nacionalizmus, ez a nemzetbóditó mótely - különböző mértékben ugyan, de - áthatotta, mérgezte a társadalom szinte minden rétegét. A vallásos ideológia, az uralkodó osztály kiemelkedően fontos eszmei bázisaként a társadalmi erkölcs - és nem kis mértékben az izlés - meghatározó normája volt. A kispolgárság jelentős részének Nyugat-imádata és majmolása éppugy jellemezte a Horthy-fasizmus időszakát, mint az uralkodóosztály antikommunista, szovjetellenes ideológiai, erkölcsi, politikai propagandája és gyakorlata.

Ilyen történelmi és társadalmi körülmények között létezett, fejlődött, erősödött hazánkban a munkásosztály és az agrárproletáriátus harca. A felszabadulást követően a munkásosztály és pártja a Szovjetunió példája és saját harci tapasztalatai alapján kezdett országépítő munkánk vezetéséhez, - építve a társadalom haladó erőire. A magyar gazdasági, társadalmi élet nagymérvű elmaradottságának felszámolása óriási erőket kötött le, ezzel együtt is azonban a munkásosztály, a párt jelentős erőfeszítéseket tett a társadalmi közgondolkodás fejlesztéséért. Ennek eredménye, hogy a marxizmus-leninizmus, amely a felszabaduláskor csak kevesek által ismert és vallott eszme volt, ma hegemon szerepet játszik a

társadalom világnézeti arculatában. Az ifjúság nevelése a marxista- leninista világnézet alapján történik, és egyre növekvő mértékű az ifjúság izlésnevelése is. Az emberek gondolkodása, cselekedete racionalizálódott, megszűnt a szolgálalkúség. Minden tisztességesen dolgozó állampolgár emberi méltósága megbecsülést kap. Sokat fejlődött a közéleti erkölcs, a társadalmi felelősség, a szűkebb lakóhelytől a szocialista világrendszer ügyéig. A magyar-szovjet barátság nemzeti ügyünk lett a három évtized során. Jelentős előrelépés történt a szocialista családerkölc, a nők egyenjogúságának gyakorlati megvalósítása terén is.

E nagy társadalmi átalakulás pozitív hatása volt az izlés változására is. A győztes munkásosztály egyrészt a kultura leghaladóbb elemeit beépíti az új, születendő szocialista kultura épületébe^{/14/}, másrészt éppen a szocialista kultura alkotásainak megkülönböztetett támogatásával új kulturát is teremt. Ez természetesen nem ellentmondások nélküli folyamat. Mint Bényei József írja: "időleesen bár, de a győztes osztály izlésében még a tőle idegen, ittmaradt kispolgári izléstörédék számos eleme helyet kér. Ahogy a felszabadulás után a falun a parasztházakba bekerült a multbeli falusi tanítók, jegyzők, papnék izlése, úgy került be a városi munkásosztály rétegeinek életébe és gondolkodásába a régi polgári középosztály izlése"^{/15/}

A döntő mégis az, hogy az iskolázottság fejlődésének eredményeként ma az aktív lakosság 7,7 átlagos iskolaévet végzett. A művészet jelentős állami támogatást kap. A népművelést - mint főnévi fogalmat - fokozatosan a társadalom növekvő tömegeit aktivizáló közművelődés - mint igei fogalom - váltja fel. A fejlődés tendenciáját ezek az eredmények határozzák meg.

Összességében a közgondolkodásban és az izlésben a fejlődés nagy, extenzív korszaka áll mögöttünk. Most e téren is az intenzív, a dolgok mélyére hatoló, az oldalgyökereket is átformáló munkáé a terep. Erre óriási szükség van, hiszen a kispolgári gondolkodás és izlés létezik ma is, elkecsereedett utóvéd harcot folytat veszített pozíciói visszaszerzéséért, a meglévők megtartásáért. Munkánkat sajátossá teszi, hogy sokszor politikai szövetségeseink gondolkodását, izlését kell átformálni.

Ha a szocialista közgondolkodás és izlés fejlődésének az ellenforradalmat követő időszakát, a pártkongresszusok dokumentumai szellemében áttekintjük, akkor egyértelműen kibontakozik az a folyamat, amelynek a mai közgondolkodás és izlés az eredménye, és amely ut folytatása a közgondolkodás és izlés szocialista eredményei jövőbeni gazdagodásának legfontosabb tényezője.

Pártunk az 1956-os ellenforradalom fegyveres leverését követő időszakban a közgondolkodás formálásában a legfontosabb

teendők egyikének az ellenforradalom okainak egyértelmű megértését tartotta. A Központi Bizottság határozata szerint az ellenforradalom kitörését négy ok együttesen idézte elő. Ezek: "a/ a régi vezetés súlyos hibái, b./ a revizionista árulás, c./ a bukott kizsákmányoló osztályok hazai ellenforradalmi erői, végül és döntően d./ a nemzetközi imperializmus". Ezt az elemzést az MSZMP VII.kongresszusa megerősítette. Pártunk 1957. júniusi országos pártértekezlete egyértelműen fogalmaz: "Az elmúlt 12 év nagy vívmányaira támaszkodva és ezeket az eredményeket minden becsmérő támadással szemben megvédve kell kijavítani a régi vezetés által elkövetett súlyos hibákat, így kell leküzdeni és megsemmisíteni az ellenforradalom még meglévő erőit, eloszlatni az ellenforradalmi támadást, különösen a revizionista fertőzés által keletkezett eszmei zavar még meglévő jelentős maradványait, így kell biztosítani az ország adottságait helyesen felhasználó, és a szocialista országok együttműködésének óriási lehetőségeit hasznosító szocialista Magyarország felvirágzását." /16/

Pártunk a közgondolkodás formálásában mindig nagy szerepet tulajdonított a párt vezetőszerpe és tömegkapcsolata párhuzamos fejlődésének. A szocialista közgondolkodás fejlesztésében az ellenforradalmat követően alakultak ki a máig is érvényes alapvető követelmények: a kétfrontos ideológiai és politikai harc folytatása; a szocializmus általános törvényszerűségeinek a hazai viszonyokra való alkalmazása;

a szavak és a tettek egysége; a meggyőzés mind nagyobb szerepe a politikai munkában; a pártélet lenini normáinak betartása; a törvényesség; a nyílt és elvi politika gyakorlat; a bizalom, a cselekedet alapján való megítélés, a bizalom az ember nevelhetőségében; a politika realitástartalmának biztosítása /nem tűz ki nagyobb célokat, mint ami reális - de a reális célokat kitűzi/. Összességében a munkáosztály pártja vezető szerepe, a munkás-paraszt szövetség, amely a szocializmus alapjai lerakásával az új elemekkel gazdagodik.

Pártunk 1957 után az izléssel kapcsolatban is mind sokoldaluban fogalmazta meg álláspontját, a tennivalókat. Az MSZMP művelődési politikájának irányelvei /1958. július 25/ a következőket fogalmazza meg: "Szocialista kulturánk kibontakoztatását akadályozza, hatékonyságát csökkenti, hogy elég jelentős rétegek izlése és ezzel együtt kulturális igénye még ma is a Horthy-rendszerből örökölt kispolgári álkultura színvonalán mozog. A kispolgári izlés viszonylag széles körű hatását még nem sikerült megszüntetni, mert ez lassú és nehéz folyamat, s mert a mi munkánk sem volt elég erőteljes. Az ellenforradalom a fejlődést visszavetette, és különösen a szórakozás különböző formáiban újra elszaporodott a kulturális szemét. Művészeti intézményeink - "a dolgozók igényei kielégítésének", "a kultúra demokratizmusának" jelszavai mögé huzódva - sokszor engedtek és engednek a kispolgári izlés, az igénytelenség nyomásának, szem elől tévesztve a kulturális nevelés, a kulturális színvonal emelésének alapvető

feladatait. Gyakran gazdasági, gazdaságossági szempontokkal igazolják ezt a politikájukat, és részben indokoltan, mert egyes, a kulturális területet érintő gazdasági intézkedések valóban keresztezik a szocialista művelődéspolitikai helyes útjait." Majd e dokumentum másik helyén ez áll: "küzdjenek a kispolgári izlés, a giccs, a különböző dekadens burzsoá irányzatok ellen, és a közönség izlésének jótékony befolyásolásával segítsenek megszüntetni az elmaradottabb tömegek kivánságai és a szocialista kultúra magasabb rendű igényei közötti ellentmondást."¹⁷/ Pártunknak ez az illuziómentes, reális értékelése a valóságos problémákról egyik alapvető feltétele volt annak, hogy az elmúlt közel két évtizedben a szocialista izlés formálása terén eredményeket értünk el.

A szocializmus alapjainak lerakása

Mind a szocialista közgondolkodás, mind az izlés szempontjából fontos határkő pártunk VIII. kongresszusa, amely ki mondta a szocializmus alapjainak lerakását hazánkban. Ezzel gazdaságilag, társadalmilag véglegesen megteremtettük a szocialista közgondolkodás és a szocialista közizlés létrejöttének alapját. Figyelembe véve azt, hogy a társadalmi lét általá-

ban megelőzi a társadalmi tudatot, természetesnek tartjuk, hogy a szocialista közgondolkodás és izlés megannyi konfliktusa és problémája került napirendre az elmúlt másfél évtizedben. A feladatokat illetően pártunk VIII. kongresszusa leszögezte, hogy az osztályharc fő területe a szocialista gazdaság megerősítése, fejlesztése és a szocialista tudat kialakítása.^{/18/} Vagyis 1962-ben a kongresszus még a szocialista tudat kialakítását jelölte meg feladatul, megállapítva, hogy "további előrehaladásunk elsőrendű követelménye, hogy megszüntessük az ideológiai munka viszonylagos elmaradását a társadalmi viszonyok fejlődése mögött, fokozzuk az eszmei harcot a tudományos kulturális élet minden területén, a szocialista módon élő, dolgozó, gondolkodó és érző ember neveléséért."^{/19/}

1965-ben a Magyar Szocialista Munkáspárt néhány időszaki feladata c. dokumentum mind határozottabban veti fel a művészetek izlésformáló funkcióját. "A dolgozók nagy tömegeihez eljutottak az elmúlt 20 esztendőben az irodalom és művészetek kiemelkedő alkotásai, klasszikus művek éppugy, mint az új szocialista értékek. Vannak azonban még a művelődésben elmaradt rétegek, amelyeket most hódítunk meg a kultúra számára... A közönség egyrésze a sznobizmus hatása alá került, amely sokszor a nyugati polgári művek kritikátlan fogadtatásában, és a hazai irodalom és művészetek lebecsülésében nyilvánul meg. Másrészt, különösen a szórakoztató műfajok

terén, széleskörben terjednek a kispolgári giccs, és a nyugati kommersz műfajok termékei." A dokumentum utal arra is, hogy a problémák oka a közönség igénytelensége, rossz ízlése, de az is, hogy különösen a szórakozás területén kevés új érték jött létre.^{/20/} 1965-ben az MSZMP KB mellett működő Elméleti Munkaközösségnek a szocialista realizmusról közreadott tanulmánya ugyancsak sokoldalúan foglalkozik az ízlés kérdésével. A Politikai Bizottságnak a televízióról szóló állásfoglalásában - az eredmények elismerése mellett olvasható az is, hogy "nem elég tudatosan törekszenek arra, hogy a televízió műsoraival ne csak kiszolgálja, hanem fejlessze is a tömegek kulturális igényeit."^{/21/}

Pártunk IX. kongresszusán 1966-ban a közgondolkodás állapotát illetően leszögezi, hogy "a legutóbbi években erősödtek népünk tudatának szocialista jellemvonásai", és a feladatokat tekintve a közösségi szellem elmélyítésére különösen sulykal hívja fel a figyelmet.^{/22/} A kongresszus a közgondolkodással kapcsolatban leszögezi azt is, hogy "a szocialista célokat követő nemzeti egységgel, az egyre erősödő közösségi szellemmel nem fér össze a polgári, kispolgári nézetek konzerválása."^{/23/} A IX. kongresszus a kulturális művészeti életünket úgy jellemzi, mint az ideológiai harc egyik fontos, egyben legbonyolultabb pontját, amelynek fejlődése és ellentmondásai egész társadalmunk ellentmondásait tükrözik. A kongresszus elemzése számadatokkal alátámasztva bizonyítja, hogy a közvélemény mind nagyobb része a kultu-

rális és művészeti élet eseményeit, jelenségeit közéleti kérdésként kezeli és széles körben véleményezi. Vagyis a közvélemény növekvő része nem csak passzív befogadója, hanem mindinkább aktív részese is a kulturális életnek.^{/24/} Ennek az aktivitásnak a megjelenését, szélesedését úgy is értékelhetjük, mint az első lépéseket a népművelésből, a közművelődésbe való átmenet útján.

A IX. kongresszus utalt arra is, hogy "az életszínvonal emelkedése a mezőgazdaság szocialista átalakulása, a technika fejlődése új rétegek bekapcsolódását tette lehetővé a kulturális életbe. Társadalmunk különböző rétegeiben azonban még jelentős bázisa van a kispolgári izlésnek, a giccsnek, az érzelgősségnek."^{/25/} A kongresszus dokumentuma felhívja a figyelmet a nyugati dekadencia termékeinek izlésromboló hatására és arra, hogy a kísérletezés ürügyén nálunk is születnek olyan irodalmi, képzőművészeti, zenei alkotások, amelyek önzést, kételyt vagy cinizmust sugallnak. "Az utóbbi években a polgári, kispolgári ideológia és izlés helyenként erőteljesebben ütötte fel fejét."^{/26/} A kongresszus dokumentuma utal a művészetkritika fogyatékoságaira is. A feladatokat tekintve a kongresszus állást foglalt abban, hogy a pártosság elvét erősíteni kell, "amely elsősorban azt jelenti, hogy az irodalomnak és a művészetnek tudatosan kell állást foglalnia a jelenkor alapvető kérdéseiben: a szocializmus, a béke, a népek szabadsága és a haladás mellett. Az irányításnak továbbra is elsősorban politikai, eszmei ráhatásokkal

kell élnie, és világosabban meghatározni, hogy mit támogatunk, mi az, aminek helyt adunk és mi az, amit elutasítunk. Támogatásban részesítjük a nagy tömegekhez szóló szocialista, és az egyéb humanista alkotásokat, helyt adunk a politikailag, eszmeileg nem ellenséges törekvéseknek, viszont kirekesztjük kulturális életünkéből a politikailag ellenséges, antihumanista vagy közerkölcsöt sértő megnyilvánulásokat." /27/

Pártunk X.kongresszusának időszakára a marxizmus-leninizmus dinamikus hegemoniájáért folyó munka mind nagyobb eredményeket ért el. Először fogalmazódik meg a közgondolkodás jellemző vonásaként, hogy társadalmunkban "már megjelentek és hatnak a jövőre osztály nélküli kommunista társadalom elemei." /28/ A kongresszus utal arra is, hogy bár csökkent, de számottevő a kapitalista múlt hatása az emberekre. A közgondolkodást kedvezően és növekvő erővel befolyásolja a szocialista világ fejlődése, ugyanakkor konfliktust okoznak a szocialista országok kapcsolataiban jelentkező problémák, és a fellazítás. A kongresszus állást foglalt abban, hogy építőmunkánk további eredményeivel, a politikai öntudat és a műveltségi színvonal emelésével kell erősíteni népünk szocialista szemléletét. A kongresszus elvi jelentőségű állásfoglalása az is, hogy "társadalmunkban az átmenet legelőbből fakadóan és a tőkés világ hatására is tovább él, időnként felerősödik vagy ujratermelődik a polgári erkölcsi szemlélet számos eleme." /29/ Vagyis a kongresszus a közgondolkodás vizsgálatánál egyértelműen leszögezve az átalakulás pozitív irányát, állást foglalt abban, hogy a kispolgári

nézetek és magatartás egy valóban felerősödött, de jellegét tekintve a fejlődés alárendelt kísérő jelensége, amelyet bagatellizálni, veszélyforrás szerepét alábecsülni legalább olyan hiba lenne, mint eltulzásából teret engedni osztársadalmi erkölcsi pesszimizmusnak.

Ismeretes, hogy a X. kongresszus elvi állásfoglalásai alapján az antiszocialista erkölcsi jelenségek visszaszorítása két, egymást szervesen kiegészítő csatornán indult meg: a mindennapi politikai aprómunka területén és az államhatalom jogalkotásában, illetve joggyakorlatában. Az erőfeszítések élvezték a közvélemény döntő részének támogatását is. Mégsem lehet azt mondani, hogy e problémák hamar megoldódtak. Ennek okát abban lehet keresni, hogy nem felszíni jelenségek kijavításáról van szó, hanem a társadalom tudati átalakulásának bonyolult problémakörével állunk szemben. A meghatározó ebben az átalakulásban az, hogy a régi erkölcsöt visszaszorítja a szocialista erkölcs, a szocialista gazdaság teremtette alapokon.

A X. kongresszus dokumentumaiban különös súlyt kap a támogatás-tűrés-tiltás kérdése. A kongresszus egyértelműen állást foglal abban, hogy az alkotó izlését az egyén ügyének tekintjük, az alkotások közötti válogatás azonban a munkásállam joga és "a közösség pénzén csak a szocialista társadalom érdekeit szolgáló alkotásnak lehet mecénása az állam". Ahogyan a közgondolkodásban, úgy az izlésnormák területén is a kis-

polgári nézetek időnként felélénkülnek, megengedhetőnél nagyobb teret nyernek - állapítja meg ugyanez a kongresszus. A dokumentumok utalnak a termelési kultúra emelésének nélkülözhetetlen fontosságára, valamint a szabadidő növekedéséből következő nevelési feladatokra, különösen a munkás-településeken és az ifjúság körében. A X. kongresszus határozata megállapítja azt is, hogy "nemzeti kulturánk fejlődését a szocialista tendenciák törnyerése, s egyben az segítette elő, hogy széleseedett az irodalmi élet és a művészeti élet tömegbázisa." A kongresszus határozataiban utal arra, hogy a párt-közvélemény és a szélesebb közvélemény jobban tájékozódjon kulturapolitikai törekvéseinkről.

Közgondolkodás és izlés a XI. kongresszus dokumentumai
szellemében

Pártunk közelmúltban megtartott XI. kongresszusa társadalmunk egész fejlődésének részeként sokoldaluan foglalkozott a közgondolkodás és az izlés fejlődési tendenciájának értékelésével, az eredmények bemutatásával, ellentmondások feltárásával és a feladatok megjelölésével. A kongresszus viszszatekintett a szocialista építés történelmi útjára, az 1948. évi programnyilatkozatban megjelölt feladatok megoldására és különös mélységgel a X. kongresszus óta eltelt évekre. A kongresszus előretétekintése is magába foglalt egy rövidebb időszakot, a XII. kongresszusig terjedő éveket és a fejlett szocialista társadalom építésének a programnyilatkozatban

megfogalmazott 15-20 évre terjedő társadalmi, gazdasági tendencia terveit. Ilyenformán a vissza- és előrettekintés mintegy fél évszázadot ölelt fel. Ez a részben mögöttünk, részben előttünk álló fél évszázad történelmi jelentőségű népünk közgondolkodásának, izlésének formálódásában. Az elmúlt évtizedek fejlődésének eredményeként "megszűnt a volt uralkodó osztályok monopóliuma, a kulturális forradalom kibontakoztatásával gyorsan emelkedett a nép általános és szakmai műveltsége ... a társadalmi változások erőteljes ösztönzést és növekvő lehetőséget adtak a tudomány és a kultúra sokoldalú fejlesztéséhez. A marxizmus- leninizmus eszméi széles körben elterjedtek és vezető helyet foglalnak el társadalmunk életében."/30/

E több évtizedes fejlődésen belül a X. kongresszus óta eltelt időszak jellemzője a XI. kongresszus dokumentumai alapján így foglalható össze: "Az utóbbi időben kettős folyamat ment végbe: a fő irányzat az, hogy erősödött, széles körben teret hódított a szocialista közszellem, amely nagyszerűen megnyilvánul a termelőmunka nagy sikereiben, a szocialista brigádmozgalomban, a szocialista munkaversenyben, a kommunista szombatokban, a lakóhelyi önkéntes társadalmi munkában, az elemi csapások idején megmutatkozó tömeges, példás helytállásban."/31/

A Központi Bizottság beszámolójának ebben a részében kifejtett gondolattal kapcsolatban mindenekelett arra hívjuk fel a figyelmet, hogy a közszellemet, a közgondolkodást, a ter-

melőmunka és a szocialista közösségi élet konkrét tényeivel méri. A kongresszus dokumentumaiban ez állandóan visszatérő módszer. Kádár János elvtárs a Központi Bizottság beszámólójában más helyen is utal arra, hogy "mindenekelőtt azt a szemléletet kell erősíteni, hogy a társadalom lőtalapja a munka, a termelés."/32/ Pártunk programnyilatkozata egyértelműen leszögezi: "a személyiség erkölcsi arculatának formálódásában a szocialista erkölcs normáival és szabályainak gyakorlati elsajátításával legnagyobb szerepe és nevelőereje a munkának van. A gazdasági, politikai és tudati fejlődés megteremti az alapját annak, hogy tovább változzon az embereknek a munkához való viszonya. Arra kell törekedni, hogy mind általánosabb legyen a munka társadalmi fontosságának és értelmének felismerése; egyre nagyobb mértékben legyen természetes, létszükséglet az egyén- és a társadalom érdekében hivatásérzettel végzett tevékenység."/33/

Szocialista közgondolkodásunk mindenképpen erősítendő tendenciája ebből következően a termelési szemlélet erősítése. A termelés, elosztás-, fogyasztás fel nem cserélhető sorrendiségét kell hangsúlyoznunk. A termelőmunkában az alkotói kapacitások szervezett, hatékony és gazdaságos hasznosításának szemlélete nem került még monopolhelyzetbe a közgondolkodásban. A termelési szemlélet erősítésében döntő fontosságú az, hogy a burzsoázia "fogyasztói társadalom" elméletével mi egyértelműen a termelői társadalom elméletét és gyakorlatát állítsuk szembe. Ez a termelő társadalom az önmagát mindig magasabb szinten megújító fejlődés megnyilvánulása. Ebben

a mindig magasabb színvonalban növekvő helyet kap a termelési kultúra, a termelési izlés, vagyis a fejlett szocialista társadalomnak statisztikailag alig kifejezhető, de fontos mutatói.

A kongresszus dokumentumain végigvonul a szocialista közösségi gondolkodás cselekvésben mérhető megnyilvánulásainak vizsgálata. A beszámoló utal arra, hogy eddig is azok voltak többségben és azoknak a tábora növekszik, "akik munkájukkal, személyes felelősségvállalásukkal, küzdeni tudásukkal, életmódjukkal azt bizonyítják, hogy az egész nép, és benne az egyéni boldogulás is csak a szocializmus útján munkával és a közösséggel együtt érhető el."^{/34/} A csak közösségben kibontakozó egyéni boldogulást képviselőkre támaszkodva "arra törekszünk, hogy társadalmunk közszellemét illetően is a munka társadalma legyen, a végzett munka értéke szerint osszon erkölcsi és anyagi elismerést"^{/35/} Ebben a folyamatban a Programnyilatkozat megállapítása szerint fejlődésünk egyik "kulcskérdése és nélkülözhetetlen feltétele a tudati viszonyok gyorsabb, erőteljesebb változása, a szocialista erkölcs és életmód általánossá válása."^{/36/}

Ez a folyamat nem ellentmondások nélkül realizálódik, hiszen fejlődésünk nagy eredményei mellett - mint arra a beszámoló is utal - "társadalmunkban jelen vannak, sőt időnként még meg is élénkülnek a szocialista elveinkkel, céljainkkal, erkölcsi életrendünkkel össze nem egyeztethető je-

lenségét is. Igen fontos, hogy erről beszéljünk, különösen a mostani helyzetben, amikor az anyagi jólét növekedésével a "miből élünk" nagy társadalmi kérdése mellett mindinkább szerepet kap az is "hogyan élünk".^{/37/} Figyelemreméltó az, hogy míg a X. kongresszuson a kérdés úgy merült fel, hogy "időnként felerősödik vagy újra termelődik a polgári erkölcsi szemlélet számos eleme" addig itt az ilyen jellegű jelenségeknek az "élénkülését" állapítja meg a kongresszus. Ugy véljük, hogy a két kongresszus közötti sokoldalú politikai munka eredménye az, hogy a "felerősödést és ujratermelődést", az "élénkülés" váltotta fel. Ez utóbbi sem lebecsülendő probléma a fejlődés tendenciáját azonban a negatívumok, a problémák változása is jelzi. A kongresszusi dokumentum ugyanakkor utal arra is, hogy bár a közösség rovasára boldogulók száma csökkenő, társadalmi jelenlétük mégis figyelemreméltó veszély, hiszen az ilyen magatartás súlyos erkölcsi károkat okoz a társadalomnak.

A XI. kongresszus a közgondolkodás részeként foglalkozik az izlés fejlesztésével. Ennek fontos elemeként utal művészeti életünk fejlődésének eredményeire és problémáira is. A művészetek feladatait tekintve a Programnyilatkozat megállapítja, hogy "a szocialista társadalom bővülő feltételeket teremtett ahhoz, hogy a művészetek eleget tehessenek sajátos valóságfeltáró és tudatformáló hivatásuknak. A művészetek a szocializmusért folyó harc, a teremtő munka, a dolgozó ember hiteles ábrázolásával segítsék a szocialista tudat alakítását." ^{/38/}

Számunkra fontos feladat a művészeti alkotások hatékony hasznosítása a közművelődésben. Ennek jelentős eleme közművelődéspolitikai törekvéseink realizálódása, ennek részeként az iskolázottság, az általános- és szakmai műveltség színvonalának emelése érdekében tett erőfeszítések folytatása. A Központi Bizottság kongresszusi beszámolója alapján feladatunk a közművelődési lehetőségek jobb kihasználása. A közművelődésben is található üresjárat, szervezetlenség. Különösen fontos az együttműködés a különböző jellegű kulturális intézmények, valamint a kulturális és oktatási intézmények között. A művelődési házak szakköreit - ha azok felszereltsége és kihasználtsága lehetővé teszi - helyes ha az iskolák hasznosítják, de a megoldás fordítva is lehetséges - az iskolai szakköri felszerelések hasznosítása a művelődési házak munkájában. A takarékoság, az ésszerűség és a hatékonyság szellemében sok még e téren is a teendő.

A XI. kongresszuson elfogadott Programnyilatkozatban feladatként fogalmazódott meg, hogy "világosan kell körvonalazni szocialista távlatainkat és be kell mutatni a szocialista életmód fölényét a kapitalista életformával szemben".^{/39/} Ez a közgondolkodás és izlés formálásában nagyon lényeges teendőket takar. A szocialista társadalom az első a történelemben, amelynek keretei között reális jövő tervek készülhetnek és azok megvalósítása biztosítható. Távlatunk fő vonulatát a Programnyilatkozat magában foglalja. Ez olyan tár-

sadalmi program, amelynek alapján a kisebb közösségek és az egyének is kialakíthatják reális jövőterveiket, életterveiket. Fejlődésünknek már eddigi eredményei is feljogosítanak arra, hogy a szocialista életmód értelmét reálisan szembeállíthatjuk a kapitalista világ értelmetlen társadalmi életvitelével. A szocialista közösségekben kibontakozik az egyén, a marxi mindenoldaluan fejlett embereszmény realizálása növekvő lehetőséghez jut.

A szocializmus a tudomány és a technika vívmányait humanizálni törekszik az ember számára. Ezzel szemben a kapitalista társadalomban az értelmetlenségek tömege bénítja az alkotó ember kibontakozását, és gyakran az ember életmódja mechanizálódik a tudomány- és technika vívmányainak foqaskerekében. A kapitalista jövőt nem lehet megtervezni, hiszen olyan antagonisztikus ellentmondások vannak, amelyek ezt lehetetlenné teszik. A kapitalista társadalom válsága szükségszerűen válságot teremt a társadalom különböző szféráiban - a gazdaságban, az oktatásügyben, a családban, stb. A burzsoázia ennek alapján szívesen beszél világválságról. Mi ezt határozottan visszautasítjuk. Tudjuk, hogy a születő szocialista társadalomban élő ember életmódja sem alakul ellentmondások nélkül, de itt a fejlődés iránya az értelmes közösségi és egyéni élet összhangjának megteremtése.

A szocialista közgondolkodás kiemelt fontos elemének tartjuk az ifjuság felkészítését a fejlett szocialista társadalom építésének feladataira. A szocialista társadalom ifjusága történelmi fejlődésben először kerül olyan helyzetbe, hogy tanulmányai során nem csak a multat és a jelent, de aktiv életutja jórészének jövőndő alakulását reális tervek alapján ismerheti, formálhatja. Felkészíteni a feladatra és felelősségére, ismertetni lehetőségét és szükségletét a fejlett szocialista társadalom feltételei között, nem kis feladat. Oktatásügyünknek, pedagógusainknak dolgozni kell még azon, hogy a nevelés nagy történelmi ellentmondása - amely abban állt, hogy ismert mult alapján ismeretlen jövőre kellett az ifjuságot felkészíteni - ebben a társadalmilag új helyzetben pedagógiailag hogyan szüntethető meg. A társadalom fejlődése ugyanis most megelőzi nevelési gyakorlatunkat, pedig nagyon fontos, hogy ifjuságunk a társadalom jövő tervét jól ismerje, nem kevésbé szűkebb hazája, közössége, megyéje jövő terveit, hiszen ezekre alapozva formálhatja saját- és családi jövőjét. Amikor ma már nemcsak az ország, de számos település, gazdasági- és kulturális ágazat is, a rövid- és középtávu tervek mellett hosszútávu tervekkel is rendelkezik, indokoltnak tartjuk, hogy ezt hasznosítsuk a hazafias nevelésben éppugy, mint a pályairányító tevékenységünkben.

Vázlatosan érintett teendőink politikai summáját a következőkben fogalmazza meg a Programnyilatkozat: "A szocialista

tudat és életmód közösségekben alakul ki és fejlődik tovább. Ezek sorában meghatározó szerepük van a munkában létrejövő közösségi kapcsolatoknak, amelyeknek legbiztosabb formája a szocialista brigádmozgalom. El kell érni, hogy a "szocialista módon dolgozni, tanulni és élni" szemlélet általános társadalmi norma legyen. A szocialista életmód fejlődése a közélet és a magánélet harmonikus egységét, a szocialista együttélés normáinak szokássá erősödését hozza magával." /40/ Közművelődési munkánknak ebben részt venni nem kis feladat, de nagy megtiszteltetés. Napi munkánk követelményeit ehhez mérten kell formálnunk.

Irodalomjegyzék

- 1./ Lenin összes művei. 36. kötet 93 old.
- 2./ Füleki József: Izlés és közművelődés. Csongrád megyei Hirlap. 1975. július 6. 7 old.
- 3./ G.J.Glezermann: A történelmi materializmus és a szocialista társadalom fejlődése. Kossuth 1975. 87 old.
- 4./ J.W. Goethe: Faust, Európa, Budapest, 1963. 64-65 old.
- 5./ Szabó György: Izlés és világnézet. Izlés és kultúra. Tanulmánygyűjtemény, Kossuth, 1974. 223 old.
- 6./ Marx-Engels művei. 2.kötet, Budapest, 1958. 80 old.
- 7./ Lenin-Gorkij levelek. Visszaemlékezések. Európa Könyvkiadó, 1959. 47 old.
- 8./ Idézi: Vitányi Iván: Izlés, igény, műveltség. Izlés és kultúra, 163 old.
- 9./ Lenin: az irodalomról. Budapest, 1949. 234 old.
- 10./ Lenin összes művei, 41 kötet, 26 old.
- 11./ Vitányi Iván: i.m. u.o. 170 old.
- 12./ Idézi: Szántó Miklós: A művészi közizlés a szociológus szemével. Izlés és kultúra, 201 old.
- 13./ Szántó Miklós: i.m. u.o. 201 old.
- 14./ Bényei József: Izlés, művészet, világnézet. Izlés és kultúra, 237 old.
- 15./ Bényei József: i.m. u. o. 238 old.
- 16./ MSZMP Országos értekezletének határozata /1957.jun.29./
Az MSZMP Kongresszusainak határozatai. Kossuth 1975.
19 old.

- 17./ Idézi: Füleki József: Az izlés társadalmi dimenziói.
Izlés és kultúra, 478-479 old.
- 18./ Az MSZMP VIII.kongresszusának határozata, a szocializ-
mus építésében elért eredményekről és a párt előtt
álló feladatokról. /1962. nov. 24./ MSZMP kongresszusa-
inak határozata, 116-117 old.
- 19./ Az MSZMP VIII; kongresszusának határozata, u.o. 148 old.
- 20./ Füleki József: i.m. u.o. 479-480 old.
- 21./ Füleki József: i.m. u.o. 481 old.
- 22./ MSZMP IX.kongresszusának határozata. /1966.nov.28-decem-
ber 3./ MSZMP kongresszusainak határozatai, 188 old.
- 23./ u.o. 188 old.
- 24./ Kádár János: A Központi Bizottsági beszámolója. Az MSZMP
IX.kongresszusának jegyzőkönyve, Kossuth 1967. 64 old.
- 25./ u.o. 64 old.
- 26./ u. o. 65 old.
- 27./ MSZMP IX. kongresszusának határozata, u. o. 474 old.
- 28./ MSZMP X. kongresszusának határozata, a párt munkájáról
és a további feladatokról. /1970. nov.27./ MSZMP kong-
resszusai határozatai, 235 old.
- 29./ u.o. 236 old.
- 30./ Az MSZMP Programnyilatkozata, Az MSZMP XI. kongresszusa,
1975.márc. 17-22. Kossuth 1975. 196 old.
- 31./ Kádár János: az MSZMP Központi Bizottságának beszámoló-
ja, u. o. 96 old.
- 32./ u.o. 104 old.
- 33./ Az MSZMP Programnyilatkozata, u. o. 213-214 old.

34. / Az MSZMP KB. beszámolója, u.o. 104 old.
35. / u. o. 104 old.
36. / MSZMP Programnyilatkozata: u.o. 210-211 old.
37. / MSZMP KB beszámolója, u.o. 98 old.
38. / MSZMP Programnyilatkozata, u.o. 213 old.
39. / MSZMP Programnyilatkozata, 210-211 old.
40. / MSZMP Programnyilatkozata, u.o. 214 old.